

Een perfect huwelijk

Meijndel, het duingebied tussen Scheveningen en Wassenaar, met een klassieke watertoren waarin een miljoen liter drinkwater kan worden opgeslagen.

DRINKWATER DUNEA

+ TEKST HANS VAN DE VEEN + FOTOGRAFIE MISCHA KEIJSER

Zonder drinkwaterwinning waren de duinen bij Den Haag al lang verdwenen. Ten prooi gevallen aan de oprukkende stad. Die stelling durft directeur Piet Jonker van het Zuid-Hollandse drinkwaterbedrijf Dunea best aan. Om dit te bereiken stapte hij in het huwelijksbootje met natuurorganisaties. Het kabinet ziet drinkwater-bedrijven nu zelfs als de boegbeelden van het nieuwe natuurbeleid.

De watertoren van Scheveningen behoort tot ons nationaal erfgoed. Gebouwd in 1874, het jaar waarin de Haagse Duinwaterleiding begon met het winnen van drinkwater uit de duinen. Het is inmiddels de oudste nog functionerende watertoren. Als bij drinkwaterbedrijf Dunea – sinds enkele jaren de handelsnaam van Duinwaterbedrijf Zuid-Holland – ooit de stroom uitvalt en de pompen stilvallen, is er weer heel even een glansrol weggelegd voor het monument. Het reservoir, gevuld met maximaal een miljoen liter water, zorgt dan voor voldoende druk op het leidingnet. Een paar minuten slechts, daarna neemt de noodstroomvoorziening het over. De watertoren is onderdeel van Dunea's belangrijkste productiefaciliteit in Meijndel, het duingebied tussen Scheveningen en Wassenaar. Het is een van de vogelrijkste gebieden van Nederland dankzij de variatie aan open water, rietland, moeras, vochtige en droge duinvalleien, grasland en struiken. Samen met nog twee kleinere duingebieden die Dunea beheert jaarlijks goed voor een miljoen recreanten.

Staande aan de voet van de toren is ook duidelijk waar directeur Piet Jonker (1950) zijn stelling op baseert. De stad is nergens ver weg. De flats aan de boulevard van Scheveningen staan op nauwelijks een kilometer afstand. Toen indertijd de duinen als waterwingebied

werden ontdekt, waren er al volop plannen voor de aanleg van wegen en huizen. Die gingen van tafel. Maar de dreiging bleef. Het probleem voor Den Haag is dat de stad ligt ingeklemd tussen zee, duinen en tuinbouwkassen. Jonker. “Er werd zelfs gedacht aan een eiland voor de kust. Denk je echt dat ze die duinen ongemoeid hadden gelaten? Een woonwijk was er denk ik niet zo snel gekomen, maar steeds een stukje weggapen heeft uiteindelijk hetzelfde effect.”

Nee, de voormalige Amsterdamse PvdA-wethouder weet het zeker: “Dit natuurgebied bestaat alleen nog omdat het drinkwaterbedrijf er altijd dwars voor is gaan liggen.” Wie daarover nog twijfels heeft moet maar eens gaan kijken bij de Belgische duinenkust: “Volledig volgebouwd. Omdat de natuurbeheerders geen weerstand konden bieden aan al die leuke plannetjes.” Als directeur van Dunea staat Piet Jonker op de drempel van zijn pensionering. Ruim twintig jaar bekleedde hij de functie. Niet echt een job-hopper, erkent hij lachend. Als wethouder in de hoofdstad hield hij het twaalf jaar vol, ongekend lang in de politiek. Voor het naderende afscheid zijn slechtere momenten denkbaar. Met Dunea gaat het goed en als natuurbeheerder zijn de drinkwaterbedrijven populairder dan ooit.

De vorig jaar gepubliceerde Natuurvisie van het ministerie van Economische Zaken bestempelt de sector zelfs tot strategische partner bij het realiseren van dat beleid. Op zich niet zo vreemd, want met 24.000 hectare onder hun hoede zijn de drinkwaterbedrijven de vierde natuurbeheerder in ons land. Maar hun werkwijze past ook precies in het streven van het kabinet om de samenleving meer te betrekken bij het natuurbeleid. Wie actief is in een gebied moet ook zorgen voor het natuurbeheer, is de gedachte. Laat dat nu precies zijn wat de drinkwaterbedrijven doen. Zij hebben direct belang bij het beschermen van de natuur en stellen hun terreinen zo veel mogelijk open voor het publiek. Een grote meerderheid van de klanten vindt dat prima. Ook als zij daar zelf aan meebetalen. Kassa voor de overheid, want zo kost het geen cent belastinggeld. “We doen het gewoon goed”, concludeert Jonker. De lof dateert vooral van de laatste jaren. Tot ver in de jaren negentig vonden natuurorganisaties nog dat de drinkwaterwinning niet paste in de duinen, omdat het schadelijk zou zijn voor de natuur. Uit de politiek kwamen soortgelijke geluiden. Ook toenmalig minister Pronk van Milieu vond dat de waterbedrijven op termijn geheel uit de natuurgebieden moesten verdwijnen. Die reageerden op de kritiek door meer deskundigheid in huis te halen. Biologen deden onder-

Hoe duurzaam is duinwater?

Drinkwater bereiden uit duinwater doen ze nergens anders in de wereld. In Nederland werken het Amsterdamse Waternet en PWN in Noord-Holland ook op deze manier. Jonker kent verder nog één klein Belgisch duinwaterbedrijf, tegen de Franse grens, "maar die leven in een permanente staat van oorlog met natuurorganisaties."

Tot laat in de negentiende eeuw dronken Nederlanders ongezuiverd water uit sloten, rivieren en putten. Geleidelijk werd duidelijk dat dit de oorzaak was van de regelmatige uitbraken van tyfus en cholera, waaraan duizenden mensen stierven. Een betere drinkwatervoorziening was nodig, en de eerste drinkwaterbedrijven werden opgericht. In de kustgebieden hadden die het relatief gemakkelijk. In de loop der eeuwen was onder de duinen een enorme voorraad zoet water ontstaan. Dat drijft op zout water, en kwam soms spontaan aan de oppervlakte. Het was dus een kwestie van kanalen graven en het water via leidingen van de hooggelegen duinen naar de steden laten stromen.

Met het groeien van de bevolking werd er steeds meer water uit de duinen gehaald. Meer dan er aan neerslag viel en er dreigde verzilting. Om toch aan de vraag te kunnen blijven voldoen, werd vanaf de jaren veertig rivier- of

polderwater naar de duinen gebracht. Inmiddels brengt Dunea tien keer meer water naar de duinen dan er aan regen valt.

Het proces van duinwaterbereiding is in de loop der jaren in essentie niet veranderd. De zuivering van het rivierwater gebeurt niet in de duinen, maar ter plekke. Via grote leidingen gaat het water vervolgens naar de kust. Vaak wordt gedacht dat de duinen dienen als filter voor allerlei zwevende stoffen in het water. Dat is niet zo. Er vindt alleen een bacteriologische zuivering plaats. Het water wordt in infiltratieplassen in het duingebied gepompt. Daar zakt het langzaam de duinbodem in en vermengt zich met neerslagwater. Na gemiddeld twee maanden wordt het water weer opgepompt. Actieve kool verwijdert de laatste sporen van verontreiniging. Die poederkool wordt er vervolgens weer uitgevist. Er volgt nog een laatste filtering in overdekte zandfilters, waarna het water volledig bacteriologisch betrouwbaar is en klaar voor consumptie.

Veel simpeler kan het niet. Veel duurzamer trouwens ook niet. Het alternatief voor de duinpassage is zuivering met behulp van chemicaliën. "We hebben hier wel een chloorinstallaties stand-by staan voor als er iets misgaat", zegt Jonker, "maar het gaat nooit mis."

Hoe ziet Dunea er in cijfers uit?

- + 1,3 miljoen klanten
- + Productie: 73 miljard liter water per jaar
- + 2.800 ha duingebied in beheer
- + Omzet 145 miljoen euro (2013)
- + Ruim 500 medewerkers
- + Aandeelhouders: 18 gemeenten in Zuid-Holland

Directeur Piet Jonker van waterleidingbedrijf Dunea: "Wij stoppen per hectare meer geld in natuurbeheer dan Staatsbosbeheer."

➤ zoek naar mogelijke negatieve gevolgen, en adviseerden over wat beter kon. Het leidde tot een dubbele omslag, zegt Jonker. "De eerste was de erkenning van de kant van de organisaties dat zij het niet beter kunnen dan wij. En nu zie je de tweede omslag. De natuurbeweging was doorgeschoten in de bescherming. De natuur moest de natuur blijven, en de mensen moesten daar zo veel mogelijk bij weg blijven. Daar neemt de politiek nu afstand van. En daar nemen wij nu ook afstand van. Je moet juist verbinding met de bevolking houden en bedenken hoe je verschillende natuurfuncties kunt combineren. Wij produceren water, beheren de natuur en verwelkomen recreanten. We hebben een bezoekerscentrum opgezet waar het eerste jaar al 100 duizend mensen kwamen. We doen aan educatie, we hebben een speelbos en een waterspeelplaats."

De omslag in het denken leidde recent tot de Groene Tafel Natuur & Drinkwater. Op initiatief van de drinkwatersector komen natuurbeheerders zoals Natuurmonumenten en

Staatsbosbeheer, provinciale en lokale overheden, wetenschappers en drinkwaterbedrijven bijeen. Het moet leiden tot verbinding van natuurgebieden en betere recreatiemogelijkheden. Een viertal pilotprojecten wordt opgestart. Prima, vindt Jonker. Samenwerken is altijd goed. Maar hij betwijfelt of er nog meer partijen zijn die willen betalen voor de natuur, zoals het kabinet hoopt. "Wij zijn intrinsiek gemotiveerd. Alle rommel die niet in het water komt hoeven we er later niet meer uit te halen. Maar voor wie geldt dat nog meer?"

Kan het schijnbaar ideale huwelijk tussen drinkwaterbedrijven en natuurbeheer nog op de klippen lopen? "Het grootste gevaar komt van de voortdurende druk die de overheid op ons legt om alsmaar doelmatiger te werken. Dat lukt tot nu toe, maar het wordt steeds lastiger. Als het zo doorgaat kun je wachten op het moment dat iemand de vraag stelt of wij wel moeten doorgaan met extra zaken. Zoals natuurbeheer. Wij stoppen per hectare meer geld in natuurbeheer dan Staatsbosbeheer. Bij hen is door alle bezuinigingen het toezicht in de verdrukking geko-

men. Maar mensen willen juist dat er iemand in een uniform rondloopt, een gastheer die zo nodig kan optreden. Dat is ook ons belang. Wij hebben hier allerlei spullen liggen waar toezicht op moet zijn. Dus zorgen wij voor voldoende duinwachters. Maar als je steeds verder financieel wordt uitgekleeft dan daar de klad in komen. Dat mag niet gebeuren. Daarom is het essentieel dat wij draagvlak onder de bevolking houden. Alleen als mensen waarderen wat wij doen en bereid zijn daar via hun waterrekening aan mee te betalen kunnen wij ons werk blijven doen."

Hoe staat het aan de aanvoerkant? Op veel plaatsen schiet de kwaliteit van het oppervlaktewater tekort. "Wij halen ons water sinds 1976 uit de Afgedamde Maas. In al die jaren is de inname hoogstens vier keer stilgelegd omdat er wat mis was met de kwaliteit. Het grote voordeel van deze twaalf kilometer lange zijarm van de Maas is de geringe stroming. Dat maakt het zeer geschikt als bezinkings- en voorraadbekken. We halen ter plekke het fosfaat eruit, en zuiveren het in zeven stappen van andere soorten verontreini-

ging. Dat levert water van topkwaliteit op. Maar het kan altijd beter. We bouwen nu halverwege de Afgedamde Maas en de duinen een geavanceerde proefinstallatie. Daar gaan we met behulp van ozon en uv-straling resterende stofjes zoals medicijnresten kapotmaken. De gedachte is dat de bacteriën in de duinen die restjes dan opeten."

Hoeveel invloed heeft Dunea op de kwaliteit van het water dat in de Afgedamde Maas terecht komt? "Bronbescherming is altijd een gedeelde verantwoordelijkheid. We werken actief samen met Rijkswaterstaat, het Waterschap Rivierland, boeren en tuinders. Die laatste groep zit vooral in de Bommelerwaard, die afwatert op de Afgedamde Maas. Wat uit de kassen in het water belandt, komt voor een belangrijk deel bij onze innamebron terecht. Dus overleggen we met de tuinders en denken we met ze mee. Je kunt daar beter een aparte rioolzuiveringsinstallatie bouwen voor de tuinbouwbedrijven. Dat gaan wij niet betalen, de vervuiler betaalt. Maar als het allemaal niet opschiet dan bieden wij wel een betaalde projectleider aan.

Om het proces te bespoedigen. Bottom line is dat ongezuiverd lozen niet meer mag. De Europese Kaderrichtlijn Water bepaalt dat bovenstrooms ook verantwoordelijk is voor de kwaliteit aan het eind van de rivier. Vroeger had men daar geen boodschap aan. Gooiden ze in Wallonië de rotzooi lekker in de rivier, waren ze er daar vanaf. Nu is in Luik een waterzuiveringsinstallatie gebouwd. Omdat de EU de Belgen daartoe heeft gedwongen. In de drinkwatersector zijn we dus nogal pro-Europees! Brussel heeft allemaal prachtige regels bedacht waar wij veel profijt van hebben."

Wat betekent klimaatverandering voor jullie waterwinning? "Wij maken ons vooral zorgen over de aanvoer via de Maas. De duinen liggen zo hoog dat een beetje zeespiegelstijging weinig consequenties heeft. Maar de Maas is een regenrivier. Alle prognoses wijzen in de richting van langere droogteperiodes. Daar krijgen we last van. Ook omdat de vervuiling dan minder wordt verdund. Daar stellen we ons nu op in. Zo willen we dat bij krapte er water via het Maas-Waal-

kanaal naar de Maas kan stromen. Daarvoor moet je tijdelijk de stroomrichting omkeren. Die optie is nu opgenomen in het nieuwe Deltaprogramma Zoetwater."

Jonker over een interessante ontwikkeling: "We moeten voortdurend alert zijn. Neem de bruinkoolwinning in Duitsland. Die wordt de komende vijftien jaar afgebouwd. Men heeft nu bedacht daar een groot meer aan te leggen en dat versneld te vullen met water uit de Roer, die uiteindelijk in de Maas stroomt. Dat water komt uit stuwmeren in de Eifel. Voor ons fantastisch, want daardoor hebben we een continue aanvoer van prima water. Ook in perioden van droogte. Wij willen niet dat daaraan gemorrelt wordt. Dus moeten we in overleg. Dan krijg je te maken met allerlei ingewikkelde besluitvorming en met veel partijen. Maar je moet het wel doen. Alles om je water te beschermen." ■

www.dunea.nl